

GLOBALLASHUV JARAYONINING IJTIMOYIY HAYOTDAGI AHAMIYATI

Panjiyev Suhrob

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

Ijtimoiy fanlar kafedrası v.b. dotsenti

falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada globallashuv jarayonining ijtimoiy hayotdagi ahamiyati, uning yoshlar dunyoqarashiga ta'siri, milliy qadriyatlarga ma'naviy va g'oyaviy jihatlariga ta'siri borasida fikrlar bildirilgan.

***Kalit so'zlar:** Globallashuv, ijtimoiy hayot, g'oyaviy tarbiya, milliy qadriyat, madaniyat, ma'naviyat, g'oyaviy immunitet, mafkuraviy jarayonlar.*

ABSTRACT

This article discusses the importance of the globalization process in social life, its impact on the worldview of young people, and its impact on national values, their spiritual and ideological aspects.

***Key words:** Globalization, social life, ideological education, national values, culture, spirituality, ideological immunity, ideological processes.*

KIRISH

XXI asr boshlariga kelib dunyo mamlakatlari o'rtasidagi aloqalarning murakkablashib ketishi, ijtimoiy taraqqiyotning jadallashuvi shaxs va jamiyat orasidagi aloqadorlik muvozanatini buzmoqda. Natijada shaxsning ijtimoiy voqelikka ta'siri kamayib, jamiyatning esa shaxsga ta'siri yo'nalishlari ko'payib bormoqda.

Globallashuv jarayoni keltiradigan qulaylik va imkoniyatlardan ko'proq foydalanish uchun uni chuqur o'rganish, foydali va zararli jihatlari atroflicha tahlil qilish zarur. Faqat shundagina u keltirishi mumkin bo'lgan foydadan ko'proq manfaatdor bo'lib, uning zararli tomonlarini chetlab o'tish imkoniyati tug'iladi. Globallashuvni to'la va chuqur o'rganmay turib, uning imkoniyatlaridan foydalanish ham, zararli oqibatlaridan saqlanish ham mumkin emas.

Globallashuv jarayoni ijtimoiy intergatsiyalashuv orqali oldiga qo'ygan maqsadga erishish mumkinligini dunyo xalqlari bugungi kunda anglab yetishmoqda. Globalizatsiyaning hozirgi kunda mavjud manbalari kommuni katsiya vositalaridagi tub o'zgarishlar, investitsiyadagi yangi jarayon; dunyoga yangicha qarashning vujudga kelishi. Dunyodagi biron bir mamlakatni globalizatsiya chetlab yoki ayirib o'ta olmaydi. U barcha mamlakatlarga o'z ta'sirini o'tkazmoqda. Globalizatsiyaga to'g'ri yondashilsa taraqqiyotni tezlashtiradi, tinch-totuvlikni ta'minlaydi va qo'shni

davlatlar bilan munosabatni yaxshilaydi. Globalizatsiya jarayoni ko‘pincha iqtisodiy omillarga bog‘liq hodisa sifatida izohlanadi. Haqiqatdan esa u ijtimoiy hayotning barcha jabhalariga o‘z ta‘sirini o‘tkazib, taraqqiyot yoki yangilanishlar manbai hisoblanadi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Globallashuvga biz chuqurroq yondashib fikr yuritganimizda insoniyatga ko‘rsatadigan ijobiy ta‘siri bilan birga, chuqur tafovutlarni ham keltirib chiqardi. Agar ularga e‘tibor berilmasa jamiyat taraqqiyotiga salbiy ta‘sir ko‘rsatishi mumkin.

Birinchidan, Globallashayotgan dunyo, jadallashayotgan progress, farovonlashayotgan turmush shaxsning jamiyatdagi o‘rniga, ijtimoiy mavqeiga putur yetkazmoqda. V. Parsvaniya ta‘kidlaganidek: “Konkret “Men” mavhumlashib, umumiy “Men” bag‘riga singib bormoqda. Individ nochorlashib, uning mavjudligi bema‘nilashib ketmoqda. Ijtimoiy munosabatlar eng asosiy qadriyat bo‘lmish insonni ulug‘lashga, uni o‘z maqsadiga aylantirishga ojizlik qilmoqda”[1].

Ikkinchidan, globalizatsiya natijasida rivojlangan mamlakatlarda aholi daromadi foiz hisobiga oshib bormoqda kam taraqqiy etgan daromadi foiz hisobiga oshib bormoqda, kam taraqqiy etgan mamlakatlarda esa tobora aholi daromadi foiz hisobiga tushib, qashshoqlashuvni keltirib chiqarmoqda, ya‘ni bu mamlakatlar xomashyo tovarlarini ishlab chiqib eksport qilayotir;

Uchinchidan, Globallashuvning turli mamlakatlarga o‘tkazayotgan ta‘siri ham turlicha. Jamiyatning shaxsga ta‘siri kuchaygani sayin hozirgi zamon kishilarining ayrim qismida ijtimoiy o‘zgarishlardan hayiqish, qo‘rqish tuyg‘usi rivojlanmoqda. Qo‘rquv–bir tomondan, shaxsdagi tashabbuskorlikni yemirsa, ikkinchi tomondan, insonni g‘ayriinsoniy maqsadlarga bo‘ysundirish imkoniyatini kengaytiradi.

To‘rtinchidan, Globallashuv sharoitida jahon xalqlarining milliy-madaniy qadriyatlari uyg‘unlashib, yangi faoliyat normalari va prinsiplari, qoidalari va qadriyatlari qaror topib borayotganini kuzatish mumkin. Bunday sharoitda esa dunyo xalqlari, xususan kam sonli millatlarning milliy an‘ana va qadriyatlari xavf ostida qolmoqda. G‘arb olimlari tomonidan ayni shu jihatni ko‘zda tutgan “erituvchi qozon nazariyasi” ilgari surilmoqda. Bu nazariya tarafdorlarining fikricha, globallashuv sharoitida millatlarning qadriyatlari, an‘ana va urf-odatlarini bir qozonda qaynagan taomdek qo‘shilib, aralashib ketadi.[2]

Beshinchidan; Rivojlangan mamlakatlarda shaxs ongi va faoliyatining kriminalizatsiyasi va nigilizatsiyasi sodir bo‘lmoqda. Rivojlanayotgan va rivojlanmagan mamlakatlar fuqarolarining qadriyatlari sistemasida milliylikning yemirilib borayotgani sezilib turadi.

Oltinchidan: Jahondagi globallashuv jarayonlari ko‘p qutbli dunyoning shakllanishiga zamin hozirladi. Ko‘p qutbli dunyo deganda umumjahon barqarorligi, xavfsizligi va taraqqiyotini ta‘minlab turgan bir necha iqtisodiy va siyosiy markazlarni o‘z ichiga oluvchi sistema tushuniladi. Jahonda turli siyosiy va iqtisodiy markazlarning mavjudligi barcha millatlarning manfaatlarini inobatga olish imkonini beradi, albatta. Ayni paytda u barcha xalqlarni yagona standart, turmush tarzi va mafkuraga bo‘ysundirish xavfidan sug‘urta qiladi.

Biroq ko‘p qutbli dunyoning shakllanishi jahonni to‘rtinchi bora bo‘lib olishga intilishni boshlab berishi ham mumkin. Ma‘lumki, birinchi bor (birinchi jahon urushi mobaynida) dunyo hududini, ikkinchi bor (ikkinchi jahon urushi mobaynida) kapitalini, uchinchi bor esa (XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab bugungi qadar) o‘zga mamlakatlarga mafkuraviy, infor-matsion, texnologik ta‘sir meyorini bo‘lib olishga urinildi. Ko‘p qutbli dunyo esa mamlakatlarning intellektual salohiyati uchun kurashni boshlab berishi mumkin. Bunday vaziyat o‘zbek kishisini yangi taraqqiyot modellari, yangi texnologiyalar bilan tanishtiradi. Bu yaxshi, albatta. Biroq, ushbu tani-shuv milliy madaniyat, til va an‘analardan voz kechish evaziga sodir bo‘lsa-chi? Bunday geosiyosiy vaziyat millatlarning eng yetuk aql sohiblarini o‘zga manfaatlar ta‘siri ostiga tushirib qo‘ysa-chi? Ko‘p qutbli dunyoning asosiy xavf-xatarlari ham ana shu savollarda jamlangan.

Yettinchidan: Yigirmanchi asr madaniy taraqqiyoti ommaviy madaniyatning avj olishiga va keng tarqalishiga poydevor yaratdi. G‘arb mamlakatlarida madaniyat yutuqlaridan keng ommani “bahramand” qilish maqsadida madaniy durdonalarning soddalashtirilgan, primitivlash tirilgan muqobillari ishlab chiqila boshlandi. Bu jarayon oxir-oqibatda “ommaviy madaniyat” nomini oldi. Bugun esa “ommaviy madaniyat” niqobi ostida axloqiy buzuqlik va zo‘ravonlik, individualizm va egotsentrizm g‘oyalari tarqala boshladi[3]

XULOSA

Yuqorida sanab o‘tilgan glaballashuvning oqibatlari kishilardan har bir qadamini o‘ylab bosishni taqozo qilmoqda. Globallashuv jarayonlari bu amalga oshishi va bo‘lishi tabiiy bo‘lgan hodisaga aylanib qoldi. U hech bir davlat va jamiyatni chetlab o‘tmaydi. Shunday ekan globallashuvga jamiyatni tayyorlab, buning mohiyatini fuqarolarga tushuntirib, keltirib chiqarishi mumkin bo‘lgan ijobiy va salbiy oqibatlar haqida dunyoqarash hosil qilib bormog‘imiz kerak. Aks holda globalizatsiyaga jamiyatni tayyorlamas ekanmiz, globalizatsiya bizni o‘z yo‘rig‘iga solib, rivojlangan mamlakatlarga xom-ashyo yetkazib beruvchi mamlakat holatida qolaveramiz. Buning oldini olish va mamlakatimizni rivojlantirish uchun har birimiz ma‘suliyat hissini sezmog‘imiz davr talabidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. <http://globalanti.risa.ru/admin/FCKeditor/fckeditor.html>.
2. Ёқубов С. Ахборот жамияти: хаёлот эмас, ҳақиқат.// Тафаккур.-2007.- №4.- 15-б.
3. Каримов И. Юксак маънавият – енгилмас куч.- Т.: Маънавият, 2008.- 117-б.
4. Panjiyev, S. (2019). CONCEPTS OF TRUTH OF THE NEW TIME. *Scientific Bulletin of Namangan State University*, 1(7), 170-173.
5. Suhrob, P. (2022). GLOBALIZATION PROCESS AND NATIONAL-SPIRITUAL FACTORS. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 10(12), 636-638.
6. Suhrob, P. (2022). THE NOOSPHERE STAGE AND THE INCREASING RESPONSIBILITY OF MANKIND IN THE PERSPECTIVE OF THE PLANET EARTH. *American Journal of Research in Humanities and Social Sciences*, 6, 55-58.
7. Панжиев, С. (2022). ҚАДРИЯТЛАРНИНГ ШАХС МАЪНАВИЙ ҚИЁФАСИНИ ЮКСАЛТИРИШДАГИ ЎЗИГА ХОС ЖИҲАТЛАРИ. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(11), 863-866.
8. Suhrob, P. (2021). The philosophical content of truth and its forms. *World Bulletin of Social Sciences*, 4(11), 176-178.
9. Suhrob, P. (2024). Importance Of Globalization Process in Social Life. *Czech Journal of Multidisciplinary Innovations*, 29, 21-23.
10. Панжиев, С. (2024). ЁШ АВЛОД ҚАЛБИДА МИЛЛИЙ ҒУРУР ВА ИФТИХОР ТУЙҒУЛАРИНИ ШАКЛЛАНТИРИШДА НАВОИЙ МАЪНАВИЙ МЕРОСИНИНГ РОЛИ. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 4(5), 482-487.
11. Panjiyev, S. (2023). APPROACH TO THE QUESTION OF TRUTH IN THE HISTORY OF PHILOSOPHY.
12. Panjiyev, S. (2022). YUKSAK MA'NAVIYAT HAQIQAT MEZONI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(12), 1156-1159.
13. Panjiyev, S. (2022). The relevance of the philosophical comprehension of truth. *Asian Journal of Multidimensional Research*, 11(12), 195-197.
14. Babamuratov, E., Ulmashon, D., & Zhurabek, Z. (2023). METHODS OF IDEOLOGICAL WORK FOR YOUTH WITH IDEOLOGICAL DEPRESSION. *World Bulletin of Social Sciences*, 27, 136-143.
15. Allamuratov, S. A., & Dzhuraeva, U. C. (2021). Irrigation and reclamation works in the surkhan oasis.